

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Articulus I. Quid sit & an liceat duellum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

833

Q. 185. *An fœmina & pueri innocentes emissi ex urbe obsessa, possint ab obsidentibus repelli in urbem, in qua vitæ periculum subibunt.* R. Lugo n. 116. non probat hoc univèrsim, quamvis eo fine fiat, ut consumptis frugibus urbs cogatur citius se dedere, quia egressi urbe jam acquisiverant statum meliorem, à quo injustè deiciantur, & re ipsa directè vexantur in eum finem, ut alii firmi vexentur, nunquam autem licitum est id assumere ad nocendū hosti, quod ad eum finem non est utile, nisi quatenus innocentem lædit: non licere autem tales egressos fame enecare, dicitur n. 887. An Judex possit innocentem condemnare, si probetur esse nocens; aut debeat nocentem dimittere, si probetur esse innocens, dicitur Lib. IV. n. 1469.

DUBIUM V.

De Duello & Bello.

ARTICULUS I.

Quid sit & an liceat Duellum.

- 834 **R** *Esp.* Duellum est duorum (vel subinde etiam plurium) certamen, quod ex condictione uno indicente, & altero acceptante, suscipitur; ita ut id non sit vitam defendere, sed expone-
 re periculo. Quod etsi communiter sit mortale peccatum, licitum tamen est ex justa causa, quae semper est attendenda, *vid. Trident. Sess. 25. cap. 1. de Reformat. Sanch. 2. Moral. c. 39.* Item de pena duellantium, *v. infra de Excommun. & Sanch. l. c.*
 Unde resolves:
 I. Duellum non est licitum ad indagandam

veritatem, vel justitiam, vel purgationem objecti
 criminis, aut litem terminandam, quia est fallax,
 imò superstitiosum medium ad eum finem,
 cum etiam innocens, homicidium & facere,
 & pati possit. *Trull. L. 5. Cap. 2. D. 13. num. 2.*

II. Nec ob inimicitias, aut ad injuriam vindi-
 candam, neque ob solam ostentationem virium
 aut propter delectationem.

III. Nec item ad evitandam ignominiam, quia
 apud bonos & prudentes honorem non perdit;
 imò nec apud alios, si provocanti dicat, se eum
 non æstimare dignum, cum quo congregiatur
 contra Leges divinas & humanas. Interim
 iturum se indies liberè suas vias, paratùmque
 semper fore, & nunc esse, contra quemvis inva-
 forem se tueri. *Trull. num. 4.*

IV. Duellum licet acceptare vel offerre ad con-
 servandam æstimatione exercitûs apud hostem,
 eosque debilitandos: vel ad terminandum bellum
 cum minore damno, v. *Sanch l. c.*

V. Acceptare item licet, si quis aliàs te occisurus,
 concedat tamen arma, ut sic fortunam experiaris;
 quia est tantùm defensio, positòque, quòd aliter
 non possis evadere. Similiter, si Judex duos
 ad mortem damnatos vellet duello congregi,
 quia alter alterius esset constitutus Minister
 Justitiæ. *Trull. loc. cit.*

VI. Denique si vir nobilis in Aula Regia vel
 militaris in castris, provocatus sisteret se meræ
 defensionis gratiâ, cum spe prævalendi, privandus
 alioqui, ob suspicionem ignaviæ, dignitate,
 officio, vel favore Principis, non audet eum
 damnare *Laym. L. 3. T. 3. P. 3. c. 5.* eundem excusat
Hurtad. 2. 2. D. 170. S. 8. §. 76. Nav. c. 15. Vide Lesf. L. 2. c.
c. 9. D. 8. Fill. T. 29. à num. 145.

H 15

ADDENDA.

335 Q. 186. *An sit licitum acceptare duellum.*
 Non esse, nam *Alexander VII.* damnavit
 hanc secundam prop. *Vir Equestris ad duellum*
provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam
apud alios incurrat. De qua damnatione videtur
 potest *Du Bois* super propositiones illas, ubi doctus
 ejus falsitatem ostendit: Nobis satis est scire, quod
 non liceat acceptare duellum, quamvis provocatus
 esset extremam infamiam passurus, quia tale duel-
 lum directè acceptare est intrinsecè malum, &
 sola est apprehensio mundanorum hominum,
 quod tanta ex illo oriatur ignominia, nam
 quivis prudens approbare debet, si non acceptet,
 præsertim post tot prohibitiones, uti pluribus
 deducit *Mendo D. 1. Q. 21. §. 2*; sed dato verè periculi
 tati honorem, non ideo licitum est vitam alienam
 aggredi aut suam exponere periculo, quia
 utriusque vita est bonum, cujus solus DEUS est
 Dominus, sumus autem domini honoris nostri,
 cui tenemur cedere, ne violemus Jus Dei.

365 Q. 187. *An duellum liceat ultra casus à Busenbapum*
notatos. R. Aliqui affirmant, nam,
 §. I. Si raptor vel latro dicat, auferam à te
 hæc pretiosa bona, nisi duelles mecum, *Sanch. Lib.*
c. 39. n. 7. Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 3. n. 17. Steph. T. 3. D. 3. n. 60.
 citans plures, item alii cum *Dian. P. 5. T. 13. R. 27.*
 dicunt te posse acceptare duellum, si aliter res tuas
 servare non possis, quia hæc tantùm est defensio
 bonorum suorum contra injustum aggressorem;
 sed hoc tantùm videtur verum esse pro eo casu,
 in quo statim pugnandum esset, quando raptor
 aggreditur, ex conditio enim alio tempore & loco
 velle comparere non videtur necessarium ad res
 suas tuendas, sed satis est resistere, quando invadet,

& occidere, si aliter servare non possis. Similiter si quis diceret, te statim occidam, nisi cras mecum illo loco duelles, non videtur licitum tale duellum acceptare, sed licitum esset dicere se defensurum cras & semper vitam, si quis aggrediatur: quo responso si non acquiescat alter, sed occidere velit, licebit se, etiam alterum occidendo, defendere.

§. 2. Si aliter non posses salvare vitam, quam 837 provocando ad duellum, putant *Sanch.* supra, *Dicast.* de Justit. Lib. 2. T. 1. D. 10. D. 15. N. 217. aliique apud *Tamb.* & cum *Dian.* supra, te posse provocare, quia etiam hoc videtur esse tantum justa defensio vitæ tuæ; sed *contradest*, quia vitam tueri potes defendendo, si imperaris, neque ad hoc opus est provocare in aliud tempus & locum, in quo non impeteris: quod si jam arma tibi deessent, posses provocare aggressorem pro alio tempore, non velut ad duellum, sed ad æqualitatem armorum habendam, quâ habitâ tantum poteris te defendere.

§. 3. Si duellum inter duos milites hostilium 838 exercituum non ordinetur ad robur hostium imminuendum, sed ad delectationem vel vanam ostentationem, duellum est illicitum, quia nefas est rem tam atrocem suscipere ob tam vanum finem: Si tamen ab uno eo fine oblatum, ab altero ideo acceptaretur, ne hi milites dimitterent animos, ex hac parte non esset illicitum, *Sanch.* n. 14, qui n. 19. notat, si duo ex pacto ita in arenam descenderent, neminem debere succurrere huic vel illi, quamvis enim unus injustè duellet, tamen bonum commune, quod præferendum est, postulat fidem servari hostibus: Si tamen quis in alio duello videret innocentem se vel sua bona justè defendentem succumbere, circumstantes tenerentur huic

huic succurrere, uti tenent *Sanch. & alii*, & patet ex dictis n. 820.

839 §. 4. Si Judex mandet, ut duo Rei mortis duellant ad dandum spectaculum vel recreationem spectatoribus, peccat quidem Judex secundum dicenda L. 4. n. 1497. Et in eis circumstantiis putant aliqui cum *Burgh. Cent. 2. Cas. 13.* Reos non posse acceptare tale duellum, quia non imperant auctoritate legitimâ, sed *Nuv. Azor, Lesf. Laym. L. 4. T. 3. P. 3. c. 5. n. 1. Castrop. T. 6. D. 5. P. 7. N. 12.* melius contrarium affirmant, licet enim Judex peccet, per hoc non tollitur ipsi Jurisdictio seu potestas hunc & illum statuendi Ministrum Justitiæ, ideòque licet modus utendi auctoritate suâ non sit legitimus, auctoritas tamen est quoad substantiam legitima & Præceptum validum, singuli autem pugnant ob spem vitæ conservandæ, si vincant.

840 §. 5. *Dian. P. 2. T. 6. R. 53. Et P. 3. T. 6. R. 1. Escob. T. 1. Exam. 7. c. 3. n. 66. Basf. v. Duellum. n. 9. Fill. T. 15. n. 119. Bonac. T. 3. D. 2. Q. 3. P. 8. N. 14. & alii* etiam excusant eos, qui provocant vel acceptant duellum, quando certi sunt non secuturam pugnam, aut peragendam sine gravi utrimque incommodo, quia nempe non intendunt occisionem alterius, & sibi cavere possunt, ne occidantur: Idem dicunt, si sciant impediendam esse pugnam, aut ipsi inter se convenerint, quod permittent se impediri, postquam strinxerint gladios & leves ictus sine periculo contorserint, ut sic salvent honorem suum; sed res illa in praxi non habet locum, quin semper aderit scandalum apud eos, qui putant serium esse: item semper aderit quidam contemptus Legis Ecclesiasticæ, quæ etiam talia ficta duella prohibet tanquam scandalosa & occasiones aliorum duellorum, hinc illicitum est sic simulat

inire duellum, præsertim cum aliter salvari possit honor, ita *Mendo D.I. Q. 21. N. 270.*

§. 6. Si opponendo prohibitionem ex Jure 841 naturali, divino & humano, adhuc non satis sit consultum honori, putant *Vidal. & Caramuel* apud *Steph. n. 61.* licitum esse duellum in illa actuali aggressione honoris, ut sic defendatur, sed oppositum est tenendum, quia honor non censetur æquiparandus vitæ alienæ ob rationes num. 800. datas; licitum tamen erit sic dicere, etiam gladium manu apprehendendo, ego hoc ense contra te me defendam, ubicunque me petiveris, quod hic, si me aggressus fueris, præstabo, exire autem ad locum condictum non est hominis Christiani, sed contra Legem Naturæ, Dei & Ecclesiæ, ita *Hurtad. Mendo* aliique.

§. 7. Non est licitum provocato exire ad locum 842 à provocante designatum, licet in animo haberet non pugnare, nisi invaderetur, adeoque tantum intenderet se defendere, quia quamvis exire ad talem locum de se sit actio indifferens, tamen in his circumstantiis esset directe se exponere periculo morali duellandi, adeoque tollendi vitam alienam aut amittendi propriam, *Mendo* num. 267.

Q. 188. Quale sit illud duellum, quod ab Ecclesia 8 sub pœnis prohibetur. R. Duellum dicitur quasi duorum bellum, & alio nomine vocatur *Monomachia*, quia est solius cum solo pugna, estque tum sub pœnis Ecclesiasticis prohibitum, si sit ejusmodi singulare certamen, & quidem grave, ex privatis causis inter duos vel plures institutum ex condicto, designato tempore & loco, *Sanch. Bonac. Regin. L. 21. n. 73. Basf. v. Duellum*: hinc inferuntur seqq. cum *Tamb. Lib. 6. c. 1. §. 3. à n. 8.*

§. 1.

§. I. Pugna, quæ fit finè armis aptis ad graviter vulnerandum, ut si fiat levi baculo, pugnis, evulsione capillorum, non est tale duellum, quia non est certamen grave.

844 §. 2. Si duo subito in iram & rixam verò gladios extrahant, & in loco pugnent, etiam non est tale duellum, quia est ipsamet rixa, non autem certamen ex condicto, neque designato loco & tempore, ita omnes communitur cum *Sanch. L. 2. c. 39. n. 18*. Idem est, si vel locus vel tempus non designetur, requiritur enim designatio & loci & temporis copulativè, *Bonac. aliique cum Diana P. 5. T. 13. R. 59.*

845 §. 3. Si in hoc loco pugnant, ex eodem calore & impetu exeant ad alium locum, ibique gladiis pugnam prosequantur; item si sint in templo vel in domo aliqua, ubi ob reverentiam vel periculum loci non audeant pugnare, & alter dicat, exeamus, sicque eant & pugnent, docent *Tambur. aliique apud Dianam P. 3. T. 6. R. 1. & P. 6. T. 6. R. 21.* non est duellum sub poenis prohibitum, tum quia non fit designato tempore & loco, tum etiam quia est adhuc prima rixa, uti rectè *Bonaspes* cum aliis apud *Steph. T. 3. D. 3. n. 58*; si tamen dum simul in Ecclesia vel loco alio recusant pugnare, non ob reverentiam vel periculum, sed exeant, vel alter ad alterum dicat, exeamus, ut possint libertè & meliùs pugnare, *Sanch. aliique apud Dian. supra* docent fore duellum, quia condicitur locus & tempus saltem sub aliqua indeterminatione: alii tamen negant, quod & probabile dicit *Lexic. v. Duellum. n. 3*, tum quia non condicitur locus & tempus determinatè, quod hic requiri videtur, uti docet *Castrop. T. 6. D. 5. P. 7. n. 18*, cum odiosa sint strictè interpretanda, tum etiam quia in hoc casu non

non est conventio ad pugnam, sed est una moraliter actio, quæ est rixa præsens & pugna; unde *Dian. supra* & *Bonæspei de Charit. D. 8. n. 145.* dicunt, si conventio ad pugnam fiat in rixa, ex eodem calore, etiamsi eant ad alium locum, si non intercedat spatium temporis, quo pugnantes se ad actus extraneos ab ipsa pugna diversos convertant, non esse duellum sub pœnis prohibitum, quia non est pugna ex condicto, sed ipsa conditio est moraliter pugna, quæ oritur ex rixâ adhuc durante. Addit cum aliis *Dian. P. 6. supra*, si pugna sequatur eodem die, quo facta fuit rixa & conventio, credi posse, quod commissa sit ex eodem calore iracundiæ; sed id universaliter non est verum, nam potuit ira prior deferbuisse, & pugna jam ex condicto esse resumpta.

§. 4. Si duò priùs verbis vel pugnis certent, & uterque domum currens arma arripiat redeatque ad eundem locum & pugnet, non est duellum sub pœnis prohibitum, uti tenent plures apud *Dia. supra*, quia pugna non est ex condicto, sed ex rixa: item si quis dicat, tecum pugnabo primâ vice, quâ per urbem tibi obvius fuero, licet id acceptet alter, *Tambur. n. 11.* aliique cum *Diana P. 5. T. 13. R. 59.* contra *Bonac.* dicunt adhuc non fore duellum, quia neque tota urbs est locus determinatus, neque ex eo, quod dicatur, primâ vice, designatur aliquod certum tempus: Si autem alter dicat, hic expecta, donec veniam, sumensque domi arma redeat; vel si dicat, hic expecto, donec tu cum armis huc redeas; vel, exi domo tuâ, hic in via expecto; vel, provoco ad pugnam, quocunque loco mihi occurreris, dubium est, an futura sint duella sub pœnis prohibita, aliqui cum *Sanch. supra* affirmant, alii apud *Dian. & Tamburin.* negant

ob

ob rationes pro hac & illa parte antea infinuatas
 Dixi semper, non esse duellum tale, aut sub pœnis
 sic prohibitū, nam omne duellum privatâ autori-
 tate factum illicitum est, cū enim duellantes
 vitam suam exponant periculo, tribuuntque Jus
 vitæ suæ alteri, & vicissim velint tribui tibi Jus
 in vitam alterius, agunt imprimis contra Jus,
 quod solus Deus habet in vitam omnium, deinde
 agunt etiam contra Charitatem sibi & Proximo
 debitam, ideóque semper peccant mortaliter.

347 Q. 189. *Quæ sint pœnæ statuta ratione duellorum
 & quinam eas incurrant.* R. Eas accuratè enume-
 rant *Sanct. L. 2. c. 39. à n. 18. & Regin. in Praxi L. 2. c. 39.*
 Atque imprimis *Trid. Sess. 25. c. 19. de Ref.* sic habet:
*Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo
 introductus, ut cruentâ corporum morte animarum
 etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus
 exterminetur, Imperator, Reges, Duces, Principes,
 Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine
 Domini temporales, qui locum ad Monomachiam
 in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso
 sint excommunicati ac Jurisdictione & dominio
 civitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem
 duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obvenit
 privati intelligantur; & si feudalia sint, directis Dominis
 statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint
 qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac
 omnium suorum proscriptionis ac perpetua infamie
 pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta sacros Canones
 puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint,
 perpetuò careant Ecclesiasticâ Sepulturâ: Illi etiam
 qui consilium in causa duelli tam in Jure quàm facti
 dederint, aut aliâ quâcunque ratione ad id quemquam
 suaserint, nec non spectatores, excommunicati
 ac perpetua maledictionis vinculo teneantur.*

non obstante quocumque privilegio seu pravâ consuetudine, etiam in memorabili. Hæc postea renovavit Pius IV: præterea Gregorius XIII. & Clemens VIII. eandem pœnam extenderunt ad quælibet duella privata, & absolutionem à censura Sedi Apostolicæ reservavit idem Clemens: denique ex c. De Clericis pugnantibus in duello, docet Regin. n. 77. omnes, qui præcipiunt, consulunt, defendunt pugnantem in eo, si homicidium vel mutilatio sequatur, esse irregulares. Circa hæc tamen nonnulla sunt annotanda.

§. I. Excommunicatio, quæ incurritur, est 848
 lata sententiæ, uti cum communi *Suar. & Sanch.* n. 26, incurrunt autem eam omnes, qui duellant, provocant vel acceptant duellum, instigant, dant consilium, arma ministrant, favent, sunt patrini seu secundantes: item Principes vel Domini territorii, qui duellum inter Christianos permittunt, qui non puniunt duellum, qui aspiciunt: Clerici autem duellantes vel acceptantes duellum Jure communi antiquo etiam suspenduntur ab officio, Jure autem novo Pii IV. si etiam tantum instigent, faveant, promoveant &c, præter excommunicationem etiam incurrunt privationem omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, fiuntque inhabiles ad illa & alia in posterum obtinenda, uti refert *Sanch.* num. 19; Sannig tamen in Jus Can. L. 5. T. 14. n. 4. citans *Suar. & Pirh.* dicit pœnas illas speciales concernentes Statum Clericalem non incurri à Clericis provocantibus & actu non duellantibus: denique Clemens VIII. civitates, oppida vel terras, in quibus Principes vel Domini expressè aut tacitè duella permittent, ipso facto subjicit Interdicto,

Ii quod

quod relaxare possit solus Papa : sed circa hæc iterum aliqua magis sunt explicanda.

849 §. II. Si quis tantum provocet vel acceptet, & postea non sequatur pugna, *Hurtad.* apud *Dian. P. T. 14. R. 102.* dicit etiam post Bullam *Clementis VIII.* non incurrere poenas, sed omnino dicendum est cum *Bonac. Fill. Esc. Tamb. & aliis* communissimè, quòd incurrat, sic enim habent expressa verba *Clementis* apud *Dianam* : imò inde etiam ostenditur, quòd sola provocatio, quamvis non sequatur acceptatio, fit prohibita sub excommunicatione reservata, si enim incurrit instigans, multò magis provocans, & de utroque similiter habent verba

850 §. III. Si quis provocet ad duellum, non explicat sed confusè tantum, v.g. si *Cajus* sic scribat *Titio* desidero à te audire explicationem & sensum verborum, quæ heri contra meum honorem dixisti ad hoc autem audiendum cras te horà decimam exspectabo in prato suburbano, & spero te facturum juxta debitum tuum : Si veniat uterque & pugnent, aliqui putârunt illos non incurrere excommunicationem, quia *Cajus* directè tantum voluit sibi explicari verba offensiva, & quamvis intendisset duellare, tamen ad incurrendas poenas requiritur delictum externum, nec sufficit intentio : sed *Lugo* in *Resp. Mor. L. 2. D. 1. re& doct.* utrumque incurrisse, quia imprimis adfuit intentio duellandi, alioqui non erat opus tendere ad tale locum aut arma sumere secum. deinde illa intentio sufficienter manifestata est per literas vel nuncium adeòque etiam sufficienter facta est acceptatio à *Titio*, hoc ipso, quòd comparuerit, nam ex parte duellantium sciunt omnes, & sciebat *Titio* quia verba illa spectare ad duellum, ergo uterque poenas incurrit.

§. IV. Fieri potest etiam hoc modo tacita pro- 851
 vocatio ad duellum, v.g. Cajus iratus dicit Titio :
 exi in plateam mecum, volo tecum parum loqui :
 nam si Titius moraliter certus sit se evocari
 ad pugnam, & exeat, secundum *Sanch.* num. II.
 uterque incurrit pœnas, quia est invitatio &
 acceptatio duelli, nisi fortè quis excuset ex eo, quòd
 sit quasi prima rixa, & non fiat ex condicto, uti
 n. 845. dictum est : non tenetur tamen Titius, etiam
 in sententia *Sanchez*, ideo manere domi, si negotia
 postulent eum exire, imò etiam statim exire potest,
 si credat fore, ut Cajus blandis verbis placetur,
Bann. & Sanch.

§. V. Consulens non incurrit, si revocavit consi- 852
 lium, quantum potuit, licet secutum sit duellum,
Bonac. & alii cum *Dian. P. 6. T. 6. R. 21* ; idem proba-
 biliter dicit *Diana P. 3. T. 6. R. 1.* de illo, qui ineffica-
 citer consuluit, id est, consuluit, sed non secuto
 duello; contrarium tamen docent alii communius
 & probabilius, quia consilium ipsum secundum se
 prohibetur, & non tantum ratione effectus secuti.

§. VI. Qui narrat aliquid, ex quo prævitet 853
 aliquos se provocaturos ad duellum, non excom-
 municatur, nisi per hoc vellet incitare, *Bonac. & alii*
 cum *Diana R. 21* ; multò minùs illi excommuni-
 cantur, qui audiunt vel legunt scripta, quibus
 aliqui se provocant, uti post *Comit.* docet *Diana* ;
 qui autem literas provocatorias scribit vel eas
 defert, incurrit, quia cooperando favet & promo-
 vet, *Regin.* num. 83.

§. VII. Commodans arma sua amico volenti 854
 duellare, excommunicatur, si per hoc promoveat,
 quia nempe acceptis his armis magis excitatur ad
 pugnandù : si verò per arma meliora solùm id fiat,

ut ipse nihilominus æquè citò & audacter pugnatus, sit tantùm securior in pugnando, & fiat victor, non est peccatum, nec incurritur ulla pœna, quia tum non facio, ut duellent, sed tantùm ut amicus meus cum minore periculo duelles, in quo nihil est mali, *Hurt.* apud *Dia.* P. 5. T. 14. R. 101. non est tamen licitum dare arma contra pactum duellantium inæqualia, quia voluerunt paribus armis certare.

855 §. VIII. Principes & Magistratus illi incurrun excommunicationem, qui post duellum condonant seu non puniunt Duellantes, *Steph.* T. 3. D. n. 64: Imò incapax est absolutionis, qui provocat ad duellum non punit valde graviter, cum non sit secuta pugna, *Gobae* in *Exp.* T. 7. n. 573. App. Lit. F. Ratio est, quia Superior tenetur adhibere media necessaria pro extirpandis criminibus Reipublicæ nocentissimis, quale crimen est ejusmodi provocatio, neque enim sine pœna gravissimis extirpabitur.

856 §. IX. Si Princeps solis infidelibus concedere in sua terra locum ad duellum, non incidere in pœnas *Tridentini*, quod addit, *inter Christianos* uti nec tunc incurreret, si inter Christianos permitteret ad vitanda majora damna vel scandala. Decretum enim intelligi debet de permittentibus illicitè, *Sanch.* n. 29. & 30. *Regin.* n. 75. *Castrop.* T. 6. D. P. 7. n. 20. Incurreret tamen Princeps, qui illicitè permitteret Christiano cum infideli, ob verba *Clementis* apud *Sanch.* suprâ, qui etiam ex verbis *Gregorii* videtur innuere incursum, si permitteret infidelibus, nam *Gregorius* videtur absolute loqui de permittentibus, abstrahendo *inter quos* nisi fortè dicatur tantùm voluisse explicari *Tridentinum*.

§. X. Qui approbant duellum vel provocatio- 857
nem nomine suo factam, non ideo sunt excommu-
nicati, *Bonac. Basf. v. Duellum, n. 9. Dian. P. 3. T. 6. R. 1.*
Tambur. Lib. 6. c. 1. §. 3.

§. XI. Excommunicationem incurrunt specta- 858
tores ex composito, seu socii de industria specta-
ntes, unde illi non incurrunt, qui casu & per transitū
sistunt, ut obiter videant, *Sanch. Bonac. Dian. supra,*
& P. 5. T. 14. R. 100: imò nec illi, uti probabiliter
docent *Dian. & Tambur,* quorum præsentia scitur
non movere duellantes, & solùm curiositatis causâ
eunt visuri: certò autem non incurrunt, qui eunt,
ut Confessionem audiant, ut impediunt, ut mede-
antur vulneratis; hinc putat *Tamb.* eos solos aspi-
cientes incurrere, qui adsunt animum vel authori-
tatem dantes duellantibus, vel *ex condicto* tanquam
testes aut Judices seu arbitri; idemque docet *Fill.*
T. 15. n. 114. & *Hurtad.* apud *Dian. supra,* rationem
dant, quia hoc videntur significare illa verba,
ex composito & socii spectatores; *Regin. num. 77.* dicit
eos solos vocari spectatores, qui se in publico exhi-
bent, & præsentia suâ concurrunt ad solennitatem
spectaculi.

§. XII. Qui accessit animo aspiciendi, non est 859
excommunicatus, si duellum vel actus ad pugnam
proximus non sit secutus, *Bon. Basf. v. Duellum. n. 9.*
Dian. P. 3. T. 6. R. 1, quia reipsâ non fuit spectator.
Excipit *Sanch. n. 20. & 31,* nisi conatus esset efficere,
ut pugnaretur, vel saltem si non impedivisset,
cum poterat, sed maluisset pugnari, nam talem
expressè excommunicat GREGORIUS XIII,
etiamsi ad pugnam ventum non sit, quando
per ipsum non stetit, quò minus veniretur.

§. XIII. Qui ex occulto duellum aspicit, non 860
incurrit censurâ, quia nemo propriè est spectator,

nisi qui se in publico exhibet & actum suâ præfentiâ cohonestat, *Regin.* suprâ, *Lesf.* de Justit. L. 4. C. 4. n. 83. aliique cum *Dia.* suprâ. Quod si occultè videns id faciat duellantibus omnino non conficiis, adhuc certius est non incurrere pœnas, quia tum nullo modo potest movere ad pugnam: nota tamen *Regin.* etiam mortaliter peccare, 1. Si aspiceret ita comparatus, ut tamen adhuc vellet aspiciere, licet graviter prohiberetur. 2. Si sit causa, cur alii duellent, scientes eum aspiciere. 3. Si inde oriretur grave scandalum aliis, quod facilius fiet, si Religiosus ita aspiceret, & hoc sciretur.

361 §. XIV. Excommunicatio hæc est reservata Papæ, unde *Sanch.* n. 27. & alii dicunt Religiosos, licet possint absolvere ab omnibus aliis casibus Papæ reservatis, tamen non posse ab illa absolvere, possunt tamen Episcopi virtute *Tridentini*, si delictum sit occultum nec adhuc deductum ad forum contentiosum. Addit *Laym.* L. 3. T. 3. P. 3. c. 5. num. 4. Bullas illas quoad pœnam Censuræ non obligare in Germania & partibus Septentrionalibus, tum quia ignorantur, tum quia in tanto rigore non sunt receptæ, hinc *Gob.* in Exp. T. 7. n. 573. dicit Mendicantes in superiore Germania, & alios, qui cum eis participant in privilegiis, sine scrupulo absolvere, loquitur tamen de duello privato, quod fit condito tempore & loco, sed non observatis omnibus solennitatibus, inter quas sunt Chartæ missæ, testes, fide-jussores &c: sed *Dicast.* de Justit. L. 2. T. 1. D. 10. Num. 238. *Bona-Gratia* v. *Absolutio*, *Loth.* T. 6. art. 7. *Tambur.* de Confess. L. 3. c. 7. n. 15. *Busenbaum* L. 7. c. 1. D. 5. absolutè docent Mendicantes posse absolvere duellantes, socios & fautores, perinde atque ab aliis casibus & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, idque ex declaratione

Cle-

Clementis VIII, de qua testatur *Comit. Lib. 6. Mor.*
 Q. 17. Excipiuntur autem soli Itali extra Urbem,
 quibus ea potestas jussu Clementis negata est, uti
 videri potest apud *Bonagratiam*, qui etiam affert
 aliam declarationem *Urb. VIII.* anno 1628. datam.

§. XV. Non omnes pœnæ ratione duellorum ⁸⁶²
 statutæ incurruntur ipso facto, nam infamia,
 proscriptio, bonorum amissio & loci, in quo fit
 duellum, inhabilitas ad beneficia obtenta, prære-
 quirunt sententiam saltem declaratoriam crimi-
 nis, cum privent Jure acquisito: putantque proba-
 bile *Navar. Molin. & Sanch.* etiam inhabilitatem
 ad beneficia obtinenda indigere sententiâ Judicis:
 dubium autem est, an idem dicendum sit de priva-
 tione Sepulturæ, si quis in duello moriatur, *Baur.*
 & *Dian. P. 7. T. II. R. 44.* putant indigere, censentque
 idem doceri à *Sanch. & Castrop. n. 21.* eò quòd dicant
 solam excommunicationem, suspensionem &
 Interdictum ipso facto incurri: sed contraria sen-
 tentia, nempe quòd privatio sepulturæ ipso facto
 incurratur, est communior.

§. XVI. Quando duellum non fuit evidenter ⁸⁶³
 notum, Parochus non potest in illo defunctum
 privare sepulturâ, *Diana* suprâ. Ratio est, quia
 publicæ pœnæ solùm vitiis publicis sunt infli-
 gendæ, inquit *S. Thomas* Opusc. 73. c. 21, hinc docent
Bonac. & Barbof. de Parochis c. 26. n. 45, si non sit
 notorium delictum, Parochum nec debere sepelire
 mortuum in duello, nec denegare sepulturam, sed
 rem ad Episcopum vel ad ejus Vicarium esse defe-
 rendam: quod etiam tum fieri debet, si Parochus
 esset notum, quòd duellum, in quo quis defunctus
 est, posset probari per sufficientes testes, *Basf.*
 v. *Duellum.* n. 9. *Dian. P. 8. T. II. R. 34.* quia quando
 duellum non est notorium, non incurritur

privatio sepulturæ, nisi post declarationē criminis à Judice factam, uti tenent *Lezan. & alii* apud *Gob. in Quin. T. 5. c. 50. n. 29*, tum autem spectat ad Judicē causa, quando fiet publica: Si tamen longè abesse Ordinarius, defunctus deberet à Parocho sepeliri, attamen posset Ordinarius postea publicato crimine in pœnam curare exhumari corpus.

364 §. XVII. Si duellans non moriatur in loco conflictus, non privatur sepulturâ, licet moriatur eodem die ex vulnere in conflictu accepto, quia verba dicunt, *si in conflictu moriatur*, *Dian. P. 1. T. 16. R. 52.* & alii: imò si post conflictum in eodem loco confiteatur ibique moriatur, non videtur privandus sepulturâ, quia cùm intercedat tempus à vulnere ad Confessionem, non dicitur mori in conflictu, sed post illum, *Tambur.* Nec obstat *Rituale Pauli V.* dicens illis esse denegandam sepulturam, etiamsi signa Pœnitentiæ dederint: *Nam* signa moraliter adhuc in conflictu fieri possunt, non ita Sacramentalis Confessio, quæ plus temporis requirit; unde si aliquod tempus intercedat, & duellans signa Contritionis dederit, sed ex defectu Sacerdotis non fecerit Confessionem, putat *Partell* in *Resp. Mor. T. 1. P. 3. c. 10.* posse sepeliri loco sacro, quia moritur post conflictum, nam moritur, postquam elicuit contritionem, hanc autem elicuit etiam moraliter post conflictum, suppono enim aliquod tempus intercessisse: An autem sic defunctus, qui Pœnitentiæ signa dedit, absolvi possit aut debeat ab illa excommunicatione, dicitur *Lib. 7.* & videri potest *Dica. affilio de Cens. D. 3. D. 30.*

365 §. XVIII. Qui mortuum in duello sepeliunt in loco sacro, non excommunicantur, quia nullibi invenitur statuta hæc pœna, *Baur. & Dian. supra.*
§. XIX.

§.XIX. *Mendo* §.5.n.274. rectè notat hanc pœnam 866 fore efficacissimam pro impediendis duellis, si inter conditiones promovendorum ad aliquod quaecunque, etiam sæculare officium, ponatur velut indispensabile impedimentum, duellasse, provocasse vel acceptasse duellum. *Nec obstat*, quòd inter informationes pro admittendis ad Ordinem Equestrem S. Jacobi quæratur, an Provocatus recusaverit duellum: *Nam* non approbatur, si acceptaverit, sed tantum volunt scire, an recusaverit ex ignavia, si enim recusavit dicens se nolle Deum offendere, nec posse per Legem naturalem, divinam & humanam, alioquin se compariturum, tum nihil obest admissioni ad illum Ordinem, uti rectè cum aliis *Mendo* §.2. num. 248.

ARTICULUS II.

An & quousque liceat bellum.

Resp. *Bellum defensivum*, quo scilicet 867 vis injusta repellitur, licet etiam privatâ auctoritate; *offensivum* verò, quo vis infer-
tur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. Ut geratur auctoritate Principis, vel Magistratus, nullum agnoscens Superiorem, qualis est Papa, Imperator, Reges & quædam Respublicæ, v. g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. Ut adfit justa causa, eaque gravis, v. g. necessitas boni communis & quietis conservandæ, recuperatio injustè ablatorum, coërcitio rebellium, defensio innocentum, &c. *Vid. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. Et Molin. T. 1. D. 104. Dian. P. 6. T. 4. R. 3.*